

Rd 1564

ІНЖ. М. СЦІБОРСЬКИЙ

0.703

2

СТАЛІНІЗМ

ПРАГА 1938

R 15.611

234 640

375 109

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186244662

K. Koko. K 3.50

В площині світоглядів і теоретичній - комунізм і соціалізм тотожні явища. Їх обох зродила спільна доктрина марксизму, з її матеріалістичним розумінням історичного розвитку, діалектикою, класовою боротьбою, соціальною революцією та пляном створення бездержавно-інтернаціонального соціалістичного суспільства. Кажучи теоретично, комунізм є продовженням і практичним завершенням соціалізму. Саме таке розуміння комунізму виявив і творець т.зв. наукового соціалізму - Карло маркс.

Автім і організаційно, комунізм виріс із соціалістичного руху, з лова соціал-демократичної партії, що офіційно представляла марксизм. Розбиття раніше єдиного соціалістичного руху зачалось перед кількома десятиліттями, й особливої гостроти набрало в колах московської соціал-демократії. Але комуністичні елементи і після цього ще довгий час не поривали зв'язків із соціал-демократичною партією - творячи в ній тільки внутрішню опозицію та маючи навіть однакову партійну назву, лише з зазначенням своєї фракційності. ця комуністична фракція дістала назву "соціал-демократів більшовиків" /під проводом Леніна/, у відмінність решти московської соціал-демократичної партії, яку від тоді називано "меншовицькою".

Щойно після жовтневої революції в 1917 році в Росії, комуністичний рух - вже сформулений у самостійну партію ВКП-б/Всеросійську Комуністичну партію більшовиків/-остаточно пориває всі зв'язки з об'єднанням в II Інтернаціоналі соціал-демократією, та створює III Інтернаціонал, або, інакше кажучи, Комінтерн /Комуністичний Інтернаціонал/. Під керівництвом Комінтерну, починає від тоді комуністичний рух ширитися і у інших країнах світу - оформлюючися в окремі, але підпорядковані Комінтернові, краєві партії.

Початковою причиною розбиття московської соціал-демократії на "більшовицьку" й "меншовицьку" були не так теоретично-світоглядіві, як в'єсаперед програмово-тактичні розходження. Соціалістичний рух набрав тоді вже поваж-

ного значення в багатьох країнах світу, і зоставився теоретичною течією перетворився у впливовий чинник практичної політичної дії. Та якраз ця, ніби сприятлива для нього, обставина і викликала найбільші ускладнення для соціал-демократії. Бо водночас із її організаційним розвитком і збільшенням політичних впливів, серед її теоретиків зачала посилюватися тенденція до ревізії теоретичної спадщини маркса.

Цей ревізійоністичний перегляд "законів" маркса, який довгий час відбувався в гарячкової атмосфері пристрасних дискусій, привів до того, що - хай і безпідставна в претенсіях на "безгрішність", але пориваюча своєю суворотою суцільністю та імперативністю - початкова доктрина марксизму розгубилася в лабіринті нових, часто спекулятивних і компромісових, теорій і теорійок... Розслаблена цими внутрішніми суперечностями, соціал-демократія не могла оформити й свого чину на якомусь конкретному плані. Чим далі, тим усе виразніше, її максимальна програма ставала порожніми фразами без змісту /і без віри в її реальність/ а мінімальна - перетворювалася в середник замаскованого вростання соціалістичного руху в умовини, створені його ворогом - капіталізмом. Соціал-демократія все більше опортунізувалася, втрачаючи свою колишню революційність; її тактика/як твердили представники її радикального крила/ вела самий соціалізм до капітуляції.

Ці процеси викликали особливо гостру реакцію в колах тих московських фанатиків марксизму, що не хотіли розмічувати його бойових постулатів під впливом і віть найтяжчих реальних обставин. Серед тих і примиримих був Ленін.. Добачуючи можливість створення соціалістичного ладу не в самих "об'єктивних"/і при цьому інтерпретованих на різні лади/закономірностях соціально-економічного розвитку, а насамперед у соціальній революції - Ленін видвигнув призабуте вже соціал-демократією гасло прямої революційної дії. Отже коли репрезентований II Інтернаціоналом офіційний соціалізм фактично вростав у капіталістичний устрій і в своїй со-

літичній тактиці послуговувався спортуністичною мінімальною програмою еволюції, то Ленін проголошував капіталізмівідійну, ведену на базі непримиримої максималістичної програми революції. Саме ця революція мала здобути соціалізміві рішальну перемогу та перевести його до логічного завершення - комуністичного устрою освітнього суспільства.

Як бачимо, в єдиному раніше таборі соціалдемократії станули проти себе дві опозиційні, а згодом і ворожі групи: революційні максималісти й еволюційні мінімалісти. Звідси вийшли й назви: "большевиків", себто тих, що заступали революційну максимальну програму, і "меншовиків", що стиліялися до опортуністичної мінімальної програми й тактики.

Ленінові годі було відмовити в прозорливості й у правильному відчутті моторичних двигунів життя... Коли західньо-європейська, а під її впливом і московська "меншовицька" соціалдемократія, потопали в хаосі мертвої й бездушної теоретичної схолястики, Ленін відчував, що перемога комуно-соціалізму залежить насамперед від духо-волевого напруження акції. Фанатик марксизму, він водночас визначався чорними кнут-рішними прикметами, що скорше характеризують визнавців волютаристичного світогляду.... В цьому парадоксі знаходила, зокрема, свій вияв і московська дужорість - з її "роздвоєністю" й суперечностями - яку Європа визначає многозначним/але безпідставним терміном "лям сляв".../"словянська душа"/.

Во подібними внутрішніми прикметами характеризувалася і більшість московських соціалістів - відрізняючися цим від західньо-європейських, дарма, що виходили вони з аналогічних доктрин і теорій. На це склалися особливі матеріальні й психологічні причини.

В Європі соціалістичний рух у значній мірі викликався реальними соціально-економічними умовами, що їх творив там уже розвинений промисловий і фінансовий капітал. Це надавало європейському соціалістичному рухові не чутево-емітивних, але практичних матері-

яльних прикмет. Тут боротьба відбувалася на базі конкретно існуючих суспільних і господарських відносин, втягаючи в соціалістичний рух, крім робітничих мас, поважні кадри практичних діячів у політиці, які мали неменший вплив, ніж кабінетні теоретики марксизму.

Інші обставини були в Росії. Її примітивна соціально-економічна система, яка до останнього часу мала ще деякі залишки феудалізму, і режим абсолютистичної монархії не творили реальних передпоширок і практичних можливостей для розвитку соціалізму. Робітнича класа там не могла бути ґрунтом для його ідей з тої причини, що її в старій Росії властиво не існувало/в європейському розумінні/. Тим менше надавалося до цього півдике і темне московське селянство /абстрагуючи, що селянство марксизм узагалі не вважав відповідним матеріалом для соціальної революції/. І сталося так, що ідеї марксизму полонили ту частину московського суспільства, яка властиво до його теорій не мала ніякого реального відношення, а це інтелектуальну еліту - інтелігенцію, ба навіть буржуазію/цей факт доволі дивно виглядає на тлі безапеляційного твердження марксизму, що тільки "побут визначає свідомість".../Не маючи в умовах існуючого в Росії соціально-політичного ладу ніякої змоги застосувати соціалістичні теорії в практичному житті, всі ці інтелектуали перетворювали їх у своєманітну романтику, де реалізм заступався чуттям, мріями, серцем і сентиментальними емоціями - отже тими виявами, що від марксістських "закономірностей" стояли доволі далеко.... В цей спосіб здушена абсолютистичним царатом московська інтелектуальна еліта шукала виходу для своєї суспільної активності.

У витворенні згаданих прикмет московського соціалізму, певну роль відіграли й особливості московського духа та психології. В них глибоко, від віків, закорінені первні своєманітної містики, що надають їм то характеру пасивної "стоячої води", то раптового стихійного шалу.. Московську духовність визначає якась хороблива роздвоєність, органічна нехоть до позитивних

конструкції; рвучкі частинні пориви - з їх тенденцією заперечувати закінчений духовий лад, і спрямованість до містичного невідомого. В цій духовості парадоксально сполучається релятивізм і фанатизм; аскетизм і буйна "широка" натура; нехіть до самодисципліни, а водночас нахил до деспотизму; нігілізм і пристрасна сила до догматів і "вічних прав". Ця її субстанція віддає з себе якісь трішніві винари, що вражають позитивний у своєму творчому укладі дух Окциденту й є для нього де-отруєнцями.

Ціла політична й культурна історія Москви характеризується цими духовими катаклізмами, що при всій своїй глибині мають незмінні в часі прикмети якоїсь патології, яка вульгарно спрощує різноманітний світ ідей і явищ, заступаючи їм зміст і якість зовнішніми формами божеського фетишу. Так було перед віками, коли московські маси йшли добровільно на кострища в спорі між собою - трьома чи двома "перстами" хреститися; має чи не має бути якась літера в церковних книгах? Пізніше ці характерні психологічні риси виявилися в примітивнім "народолюбстві" московської радикальної інтелігенції, в хворобливому душевному "самоколупанні" достосвщини, в нігілізмі "нечаївщини", в "цареславному" ідолопоклонстві, і, нарешті, в московському большевизмі. Духове напруження москаля ніколи не буває радісне і творче; його незмінно супроводить гістерія, аскетизм, якась фатальність і нездорова екзальтація /в тому, що большевизм увів у свою практику т. зв. "ентузіазм", не має нічого випадкового..../

Продукт московського духа й культури - Ленін переніс усі ці прикмети і на свій комунізм. Останній творила секта непримирених фанатиків, що жили й ділали силами екзальтованого духово-волевого напруження. Ленінську "стару гвардію" визначав горячковий ідейний порив, спрямований до здобуття поставлених цілей; де властиво кажучи були аскети-містики, що ціль свого існування бачили в боротьбі за уроекні теорії. Комуністичний рух у Росії, змаравчися за --

падування марксіівської матеріалістичної концепції в світі - самий водночас живився силами волевої й ідейної цілеспрямованости.

Це й означило його перспективи. Бо коли прийшла рішачча година, він - нівелючий усі вартости, усуваючий усі сумніви, вульгарно-примітивний у своїй ідейно-програмовій концепції, але водночас неприємний, волейкий і рущий - лише вні міг опанувати розв'язану революцією московську народню итихію. Що могла розгублена, канцеляріжно-академічна, засохла в своїм бездушнім доктрикерстві "меншовицька" соціалдемократія презентувати своєму ідеологічному й генетичному "нобратимові" - комунізові в боротьбі за маси?... Його прямолинійним і вражаючим свідомість московського півдикуна гаслам: "Грабууй награвоване."... "Війна паладам, мир катам."? Не диво, що саме комунізм опанував московські маси.

Вожді сучасного большевизму багато пишуть і говорять про перемогу марксизму в ССРСР. Між тим ніщо інше, як саме большевицька революція та її наслідки, так яскраво не заперечує теорії Маркса про механічну "об'єктивність" історичного розвитку та його закони соціальної революції. Ніде правди діти... Коли би Ленін /подібно до деяких соціал-демократичних теоретиків/ покладався на самі "закономірности" марксизму, то напевно йому не довелося би дочекати перемоги. Історія, ніби для глузування над Марксом, створила парадокс російської революції.

За Марксом, соціальна революція мала насамперед назрівати в країнах посиленої концентрації промислово-фінансового капіталу й пролетаризації мас. Отже економічний, і головне індустриальний розвиток даної країни, обумовляв її "зрілість" для революції. В 1917. році Росія, з її малорозвиненою соціально-економічною системою, в якій слідна була ще спадщина недавнього кріпацько-февдалного устрою, ніяк не могла служити органічним, підпорядкованим марксіівським об'єктивним закономірностям, підложням для соціалізму і комунізму. За льогікою доктри-

ни, революційні зриви стояли на порядку дня в західних індустріялізованих країнах. Сталося навпаки! В розвинених економічно державах Заходу, комунізм не зловив іспиту; натомість відстала від них на кілька десятиліть Росія зовсім неочікувано перша станула тереном комуністичного експерименту.

До питання, які це створило наслідки для самого комунізму - ми ще повернемо. Тут хочемо ствердити, що самий цей експеримент проречисто заперечує діалектичне твердження марксизму про виключне значення механістично-матеріялістичних факторів у подіях історії. Він доводить, що на процеси історії має величезний вплив людський дух і воля - виявлені в активному чині. Цю "контреволюційну метафізику" Ленін із однодумцями висміювали й переслідували терором... Між тим, під фактичним впливом цієї "метафізики" переходила і їхня діяльність у підготовці та переведенні революції. Коли би не це - не існував би сьогодні Східський Союз!

Захопивши владу в Росії, комунізм/большевізм/одразу перечеркнув існуючий політичний і господарський лад та його правні норми. Мало цього, у своїому гарячковому пориві, він одним махом хотів знищити старі форми суспільного існування, увесь духово-психологічний уклад життя, змінити уяву про людину, мораль, дійсність і бідучність.... Він змагав зокрема не лише до усупільнення всіх засобів господарської продукції та знищення приватної власності, але й до цілковитого зрівнання всіх людей у життєвому побуті та потребах.

Як бачимо, комунізм ставив перед собою величезні завдання! Зо становища засад соціалістичної доктрини - він був послідовний. Проте в практиці цей суспільний лад міг бути здійснений не через саме формальне встановлення відповідної устроєвої системи, але хіба при умові цілковитого переродження людей.

Просякнений справді містичною вірою в свою історичну місію, опянілий від успіхів пер-

ших перемог – московський більшевизм не розважав над труднощами. Він цілий творив із себе волевий, фанатичний порив у будучність. З таким наставленням довелось йому вперше криво зустрітися з реалізмом життя...

Виходячи з залогень марксизму, більшевизм ставив собі завданням створення інтернаціонально-бездержавного й безкласового соціалістичного суспільства. В протилежність до офіційної соціал-демократії, що, визнаючи ці самі засади в теорії, зрезигнувала з них у практиці та послуговувалася супроти капіталізму опортуністичною тактикою еволюції – комунізм хотів здійснювати їх негайно, терористичними методами соціальної революції. Терен Росії, де він опанував владу, був для нього спочатку тільки вихідною базою для дальшого розгортання пролетарської революції, що мала знищити капіталізм і в інших державах та запровадити комуністичний лад у світовому масштабі.

Та поки мова про світову революцію – комунізм одразу став перед невідкличним завданням зліквідувати на теренах Союзів Союзів всі ті ворожі йому сили, що грозили розсадити його самого з середини. Для цього створив він відповідну форму державного устрою, що з одного боку покривалася з соціалістичною теорією, а з другого – відповідала його власним завданням та інтересам. Так зродилася система совєтів у межах СРСР, оперта на режимі т.зв. пролетарської диктатури. На базі трьох основних засад – політичної диктатури, соціалізації засобів господарського виробництва та комуністичного споживання матеріяльних дібр – почав комунізм після жовтневої революції в 1917 р. здійснювати свої реформаторські суспільні завдання...

Часи, що про них тут згадуємо, щали для сучасного більшевизму/сталінізму/вже далекою історією! Об'єктивний розгляд його практики впродовж уже майже чверти століття вказує, що він цілком змінив свою початкову внутрішню суть і форми. За цей час комунізм перейшов від еволюції власної дегенерації, самоде-

градуєчися до сталінізму. Формально ісповідуючи старі догмати, сталінський більшевизм практично давно вже відмовився від теорій, що стимулювали розгонову силу первісного комунізму в часи його революційної "весни". Сьогоднішня більшевицька доктрина/коли цим терміном взагалі можна назвати хаотично нагромаджене "словоблудіє" сталінізму! - це вже не марксизм, навіть не лєнінський комунізм; це "сталінізм", в якому безграмотна схоластика спрIMITивованої первісної догми змішана з диктованими життям і виродженням комунізму спекулятивними компромісами. Те саме бачимо і у практичній політиці більшевизму; його "Генеральна лінія", що заступала попередню пряму революційну дію, уявляє з себе справданій "гордійський вузол" непримиримих внутрішніх і тактичних протирічностей.

Які причини самодегенерації комунізму? Шукати їх треба насамперед у самій його концепції. Підставою їй був суспільний безкласовий колектив, зрівняний у умовах матеріального існування. Проблема комунізму виходить із матеріалістичних залогент, але вона є насамперед психологічною проблемою. Як ми вже вказували вище, здійснення лєнінського комунізму залежало не так від механічного запровадження його соціально-економічних форм, як перше за все від глибоких змін духовного порядку та психології індивідуальності й ділового суспільства. Вагу цього психологічного фактора розумів і маркс, але з'язаний матеріалістичним світоглядом і діалектикою, він не міг дати йому іншої розв'язки, як у своїй славнозвісній формулі: "побут визначає свідомість".

Недоцінення цих психологічних факторів відбилися на комунізмі катастрофально! Бо здобувши владу і зв'язані з нею, здавалося б, - без обмежені можливості для свого доктринерського експериментаторства, він, після довшої боротьби, самий опинився в полоні ворожої йому психологічної отихії. Покликаний її засимілювати, він самий підпав їй асиміляції. Закони життя та впливаючі з них органічні прагнення людської індивідуальності, показалися силь-

нішими від жаху большевицького терору та його урочних цілей. Причини цього явища полягають не лише в консерватизмі психологічного й духового укладу суспільства, але й у його самоохоронному інстинкті, що пртиставиться антисуспільному характерові комунізму. Це твердження для декого може здаватися тенденційним; мовляв - чи ж можна рух і ідеї, що змагають до усунення соціальної несправедливості і запровадження рівності людей, уважати антисуспільним, руїнницьким?

Проблеми рівності й нерівності занадто складні, щоб їх розглядати в цьому місці засадничо. Вкажемо тільки, що начало рівності ми взагалі вважаємо безпідставним у самих процесах світобудови. В обмеженому ж соціальному чи суспільному пляні, абсолютна рівність стану - ла би чинником суспільного регресу. В житті суспільства ділають засади кількості й якості /квантитативні й квалітативні/, і власне ці останні творять багатство явищ життя, зводячи різноманітність творчого світу до гармонії, що саме й визначає корисний для цілого суспільства прогрес. На самій матеріальній базі нівелююча рівність ніколи не обмежується; вона закономірно тягне за собою нищення й таких суспільних і духових первнів, що стимулюють якісний розвиток - зводячи життя до панування кількісного, не продукуючого, а тільки споживаючого примітиву.

Деформуючи творче існування, пропагована комунізмом матеріальна рівність сама по собі євцілковитою утопією. Що це так, може краще за нас засвідчити саме большевизм, що своїм сучасним устроєм подає застрашуючі зразки справді варварської нерівності! В своїх постулятах колективної рівності, комунізм був зрештою навіть не оригінальним. Історія суспільних ідей, устроїв, реформаторських та релігійних рухів знає чимало спроб творення "раю на землі", побудованого на рівності і альтруїзмі. Тим менше було підстав сподіватися, що цю місію довершить обездуховлений матеріалістичний комунізм!

Так і сталося! Заповідженого "раю", з його рівністю, комунізм не створив, і його сталінські адепти давно вже відмовилися від цієї мети. Натомість він ставрував нашу сучасність усіми негідними свого фатального внутрішнього змісту. Антисупільне значення комунізму ховається не тільки в його економіці, суспільних тенденціях і заповіджених революціях. Руїницький зміст комунізму лежить насамперед у його світогляді. Пояснюючи всі вияви життя самим діянням матеріялістичних факторів, здвигаючи на педестал дикунського обожування марерію, брутално попираючи ногами різноманітний світ ідей, і зводячи найважливіші проблеми та вимоги людського духу до значення "контрреволюції" -- комунізм/большевизм/обездуховлює, каструє і паралізує в творчих можливостях той фактор, що завжди був, є й буде основною передумовою духового й матеріяльного прогресу: живу людину!

Помиляється той, хто думає, що ці прикмети комунізму лише тимчасові, поки він остаточно не перемиг; що пізніше він таки створить нову еру культури й цивілізації. Бо його примітивізуюча й нівелююча всі цінності природа /таким є, зрештою, самий марксизм/ незмінна. Трактуючи людину тільки за "лябораторний препарат" для скальпеля своєї діалектики, вихолощуючи в ній усі духові творчі первні -- він тільки й може випускати її зо свого "операційного столу" у світ одностороннім примітивом, варваром! А примітив ніколи не здібний творити будучих вартостей. В кращому випадку він їх тільки споживає; в гіршому, ще й руйнує створене іншими. Практика московського большевизму дає цьому твердженні невичерпальний реєстр застрашаних прикладів!

Комунізм/большевизм/ -- це не середник розвитку й удосконалення життя; це уроєна самоціль, що їй життя мусить підпорядкуватися без решти. І горе тому, хто зважиться думати, бажати, а тимбільше ділати всупереч тій самоціль! Той у пазурах большевицького варварства буде знищений фізично. Коли ж і врятує себе, то лише за ціну самовідречення.

перетворення себе в механізованого "робота" комуністичної системи - без власної душі, волі, розуму, бажань і прагнень. Всіма двигунами його внутрішнього "я" буде кермувати відповідний параграф, опертий на формулах: "Так сказав Маркс".... "Так сказав Ленін"... "Так сказав Сталін"...!

Коли б комунізм справді заіснував в світі, то суспільство закономірно й все глибше падало б у прірву духового примітивізму та культурного здичіння. Складну й величаву лабораторію життя, з грою його розгонових сил, ідей і волевих пристрастей, змінила би сіра "кузня" комунізму, де "конвеєрним" порядком штаповано би стандартну людину - робота.

Спровоковані большевизмом у перших часах революції й опановані ним народи СРСР скоро відчули всі його деструктивні прикмети. Вони зрозуміли, що іти з большевизмом - це значить стрімголов летіти у прямовісну безодню! І слідуючи голосові самоохоронного інстинкту, протиставили йому свою психологічну стихію. Зачалися справді епохальні в своїй грандіозності змагання. Приховані від зовнішнього світу, роками точаться вони - жорстокі, з гекатомбами людських жертв!

З одного боку барикади була матерія - озброєна в усі можливі середники терору; з другого - безборонний, але сильний хотінням жити, дух. Боротьба ішла за перемогу духовости, за національні й суспільні ідеали, за вірування, за мораль, за етику, за любов, за родину, за побут, за право індивідуальної творчости, за саму можливість існування - здушених-кривавим чоботом большевицького доктринерства.

І цей дух уже перемагає! Назверх ця перемога ще не проявляється в таких виразних формах, щоб її міг бачити зовнішній світ. Орієнтації світу в тих внутрішніх процесах, що відбуваються в СРСР, всіма силами перешкаджає советська влада й для цього намагається відгородитися муром від зовнішнього оточення. Але тим не менш ця перемога є вже фактом. Надломлений нею в своїх основах - большевизм пе-

ребував у відвороті. Претендуючи колись на роль чинника, покликаного безкомпромісово ломити й пристосовувати до себе життя, він тепер самий змушений пристосовуватися до нежидуваних йому реальною дійсністю обставин. Офіційно, більше - визм ще зберігає своє теоретичне "лице", але зміст його цілком уже не той, що був у часах первісного революційного буревія.

Сталінізм - це рештки неактуальної вже комуністичної догми, що в цілості підпорядкована тактиці вимушених життям компомісів.

Психологічна поразка комунізму відбилася й на його політико-економічній системі. Державна організація теоретично була для комунізму тільки переходовим етапом до часу дефінітивного закінчення світової революції, що мала у своїх наслідках знищити капіталістичний лад і збудовані на ньому держави. Таким чином, створення советської держави було спочатку для більшевизму тільки "прикровою необхідністю", що мала забезпечити йому опорну базу для дальшої боротьби за перебудову світу на бездержавних засадах.

В ідеї, советській устрій мав створити незнану ще систему демократії виробників /пролетаріату/. Все населення ССРСР було поділене на дві категорії - "працюючих" і "не працюючих". Перша категорія формально набувала всі громадсько-політичні права; друга позбавлялася не лише цих прав, але й можливості одержувати продукти усупільненого господарства. Конституція признавала за органи державного кермування так зв. совети, які теоретично мали складатися з виборних представників працюючих, і формально ставали організованим виявом народнього суверенітету.

В дійсності ж уже на початку всю повноту гряди в советській державі захопила комуністична партія в якості "провідного авангарду пролетаріату і світової революції". Зосереджуючи у своїх руках усі ділянки державного, господарського і суспільного кермування, тримарчи

під червоним терором усі вияви життя, діяльності і почувань народів СРСР - компартія запровадила режим своєї диктатури, що офіційно утотожнювалася з "волею пролетаріату". Так створено було передпосилки, при яких на услугах компартії стала сама держава й ціле її населення, а сама вона зачала перетворюватися в кліку. При такому стані річей, всі конституції СРСР, що їх час від часу все наново "передаговував" советський уряд, мали тільки значення фікції.

Ми не маємо тут можливості довше спинятися над розглядом процесу внутрішнього розкладу большевицького партійного активу. Вкажемо тільки, що з кожним роком цей процес усе поглиблювався й дійшов тепер свого завершення у формах сталінського режиму. Режим Сталіна - це вже навіть не диктатура компартії, це нічим не обмежена автократична деспотія людини, що звівши себе самого на височінь "геніяльного вождя" й "отця народів" - порядкує життям величезної країни по власній уподобі, спираючися на гурт підібраних преторіанців - "апаратчиків". Так большевицька диктатура, з початкового засобу досягнення поставлених програмових цілей, перетворилася в персоналістичний режим сталінізму, що став самоціллю.

Сталінізм - це логічний наслідок примітивної програми большевизму, що свою ціль добачувала в механічному спрощуванні всіх різноманітних елементів життя та здійснювала її методами брутального, кривавого терору. Хвора концепція не могла створити здорових форм суспільного існування! Всяка диктатура, коли вона оперта на постійному політичному терорі і здушені всіх виявів самодіяльності народу, стає ціллю в собі; вона водночас законмірно збужує і ту нетривку базу, на якій сама тримається. Так сталося і з диктатурою большевизму. Опанувавши владу та посівши всі зв'язані з нею соціальні привілеї і матеріяльні користі - большевицька кліка все більше замикала ся в собі. Вслід за "нетрудовими" елементами, від неї стали відриватися й ті соціальні вер-

стви, які спочатку ішли за нею й її підтримували: робітництво й селянство.

Боротьба з нетрудовими, паразитними верствами/в них устрій монархічної Росії був справді дуже "багатий"!/не могла сама по собі викликати заперечень. Справді - в кого вони могли збуджувати симпатії?! Вся справа одначе в тому, що в цій соціяльній реконструкції практичні методи большевизму цілком розійшлися з його теоретичними цілями. Розділ на "трудо-ві" й "нетрудові" верстви давно вже перестав бути актуальним в суспільних і продукційних відносинах ССРСР. Застосовуючи його й тепер - сталінізм кермується в своїх критеріях не соціяльними, а політичними міркуваннями: "певна", чи "непевна" дана людина, чи дана група людей пануючій кліці?... Сучасність і соціяльна структура ССРСР визначається новою вражаючою нерівністю. Право на існування мають там лише "преторіянці" сталінського режиму, це ті всі - без міри обдаровані рангами, почесними званнями й медалями "герої Советського Союзу" - маршали, комісари, "орденоносці", "стахановці" й "рисуванці". Ці справді мають усе, що тільки дати їм може голодне, босе, обідране населення сталінського "раю"! Але цих щасливих вибранців режиму - тільки зникаюча меншість! Всі ж інші, засуджені на варварське животіння, на сліпий послух пануючій кліці, на ролю знаряддя варварського режиму. Цих - багатоміліонна більшість!

Переродження компартії в замкнену касту пануючих бюрократів, змінило її дух і психологію. Її революційні пориви згасли. Сучасне її настання - це бажання безжурного уживання плодів "соціялізму"... для себе самої! Теоретичні ідеали, змагання, нове життя, нова людина - де всі ці кличі, що колись захоплювали "стару гвардію" Леніна й казали їй кривавитися на революційних барикадах?! ця "стара гвардія" давно вже вігнана в підвалах ГПУ, а її ідеали для сталінських можновладців - це вже не більше, як "левацкая балтавня"... Всі вони стали вже політичними "реалістами"!

В парі з цим переродженням компартії в бюрократичну кліку, змінилися погляди сучасного більшевизму й на істоту та мету держави. Ця остання вже перестала бути для нього тільки "прикрою необхідністю"... По інерції ще й тепер виголошуючи святочні інтернаціональні й соціалістичні формули - сталінізм на ділі служить культіві великодержавності, і то великодержавності московської - відновивши традиції колишніх царів. Це й не диво. Поставивши своєю ціллю вдержання влади для самої влади, більшевидам неминуче мусів спертися на ту організаційну базу, яка цю владу може найкраще забезпечити: на державу. Вій звичайно не від того, щоб при слушній нагоді посісти й цілий світ при допомозі "пролетарської революції"... Але де є певність, що це вдасться? Хто може ручити, що при збройному зударі з зовнішніми державними потугами, Советський Союз не розвалиться як гарбуз під ударом дрючка?! Тому більшевизм воліє задоврльнятися наразі тими можливостями панування, які дає йому ССРСР. "краще ворона в руках - ніж орел у небі" - такою є сучасна політична філіософія сталінізму. Ця психологія самозбереження вже від років визначає політику Советського Союзу. Вона була підставою творення сталінської концепції "соціалізму в одній країні" /в унутрішній політиці/; вона також з'ясує складні маневри сталінізму в політиці зовнішній.

Коли скоро після опановання влади, більшевизм відірвався від народніх мас, а згодом зачала творитися глибока прірва між кадрами компартії та її провідною верхівкою - то в останніх роках підпала процесам розкладу й сама ця верхівка. Періодичні "чистки" компартії, терористична ліквідація її "старої гвардії", розстріли найвищих командантів червоної армії й керівників державно-політичного апарату - ось майже повсякденні явища, що характеризують режим сталінізму. І, що варто підкреслити, ці явища заіснували як певна закономірність саме тоді, коли сталінізм прийняв нову советську конституцію, що її деякі наївні чужинці дотепер схильні вважати за "найбільш демократич-

ну у світі"... Як бачимо, до існуючої державно-устроєвої концепції большевизму неможливо підходити з якими будь теоретичними критеріями. Бо вона не більше, як парадокс, створений суперечностями життя й первісної комуністичної доктрини.

Большевизм не спромігся справитися з поставленими теоретичними завданнями й у пляні економічному, що був головною підставою для його соціального експериментаторства. Найбільш класичною і додержавною в дусі комуністичної доктрини епохою - був т.зв. воєнний комунізм. Советська влада декретним порядком скасувала тоді приватну власність, особисту господарську ініціативу, товаровий грошовий оборот і всі закони господарської продукції та обміну. Замість цього советську економіку опанувала однобока концепція розподілу нагромаджених ще перед революцією матеріяльних багатств, без спроможности їх нового творення. Воєнний комунізм був фактично поверненням до часів т.зв. натурального господарства, з його примітивним обміном; він означав деградацію економічної системи на століття взад.

Це швидко зрозумів і Ленін, скасувавши воєнний комунізм і запровадивши "нову економічну політику"/НЕРП/, що тимчасово знову відновила обмежену власність і приватну ініціативу в господарському виробництві. НЕРП був першою поразкою комунізму з його економічними теоріями загальної "уравніловки". Зійшовши на манівці власної доктрини - большевизм до неї вже не вернув. Логіка економічного розвитку та психологічна стихія народніх м'с невмолимо штовхала його до повільної реставрації так легко знижених і так тяжко відновлюваних законів і засад економічної системи - з її комерційним розрахунком, законами собівартости, оплати праці згідно з ознаками кваліфікації та грошовим риночним товарообміном.

На невдачу большевизму в економічній політиці відбилася насамперед та обставина, що самий марксизм, теоретично зорієнтований на чисто деструктивну фазу соціальної революції,

не давав конкретного плану організації соціалістичного виробництва, а тим більше комуністичного розподілу його продуктів. Фатальний вплив мало й те, що большевизм - всупереч марксістській теорії про закономірність економічного назрівання соціальної революції - опанував владу як раз в Росії, де цих "закономірних" передпосилок цілком не існувало. Цей парадокс змусив Леніна наспіх виробити... нову теорію, що вже еманципувала процеси соціальної революції від її економічної зрілості... В умовах терористичної диктатури компартії, її вождеві вільно було конструювати які завгодно спекулятивні теорії! Та практично це справі не могло допомогти. Бо як із самого дерева і глини неможливо збудувати складну машину, так і нерозвинена економічна система Росії не могла стати базою для соціалістичної реконструкції.

Ціла історія "пятирічних планів соціалістичного будівництва" в СРСР - це історія безпомічних компромісів фантастичної доктрини з переможними законами економіки та її розвитку. В економічному відношенні, сталінізм - це не комунізм і не соціалізм; це своєманітна форма державного капіталізму, де основні методи приватновласницької капіталістичної системи нещасливо сполучені з урядовим етатизмом і планувальним бюрократизмом. Большевицький етатизм і бюрократизм ув економіці, відкинувши якраз найбільш життєві елементи капіталістичного устрою, заабсорбував у собі його негативні риси: монополізм, визиск праці й соціальну нерівність. У висліді, на тлі матеріально ожебрачені країни/яка водночас посідає величезні багатства!/ заіснував економічний устрій "переганяння Америка", кермований не господарською та суспільною доцільністю, а інтересами пануючої кліки, що - забрівши в сліпий кут - вже не має з нього виходу! При умові дальшого існування СРСР - життя закономірно все дальше штовхало би советську економіку на шлях усе більших суперечностей, все далі й далі від її первісної доктрини.

Економічна еволюція большевизму перехо -

дила в умовах довгих і складних опозиційних потрясень унітрі компартії, для вияснення яких було би потрібно багато місця. Тут тільки ствердимо: сучасна "Генеральна лінія" Сталіна, з її індустріалізацією, колективізацією й концепцією "соціалізму в одній країні" – це спроба узгіднення різних внутріпартійних розбіжностей та пристосування до інтересів режиму. Головним же чином – це колишня програма одної з опозиційних фракцій компартії: троцкизму. Знищивши троцкизм у боротьбі за владу, Сталін услід за цим самий позичив певні елементи його економічної програми. Але для троцкизму ця політична програма була лише частиною загального завдання, що полягало в прискішені світової революції.

Сталін був змушений відкинути революційну концепцію троцкизму та заступив її баламутною теорією "соціалізму в одній країні", що означала замаскований відворот від початкових революційних теорій. На цю нову тактику сталінізму вплинули: національно-консервативне й програмове переродження московського більшевизму, його внутрішня слабкість і крах міжнародного комуністичного руху.

Сучасний більшевизм – це сполучення гіперетатизму з державним капіталізмом, що базуються на режимі автократичної диктатури. Опорою цього ж режиму служить система терору, як рішального засобу самозбереження пануючої в Кремлі кліки та її рятунку від наступу внутрішніх ворожих стихій. Ось реальні наслідки "найбільшого в історії" комуно-соціалістичного експерименту! З грандіозних мрій і гучних "місій" – зродилася понура, варварська "советчина" яка й після свого зникнення ще довгі десятиліття викликуватиме жах і огиду в споминах людства.!

Ми вже згадували, що при всьому своєму теоретичному інтернаціоналізмові, більшевизм був і є еманациєю московського духа й психо-

льогічної стихії, що позначила своїми прикметами й створену большевизмом державну організацію. В ССРСР - гасла інтернаціоналізму парадоксально сполучаються з московським імперіялістичним месіянством; ідеї найбільших "гуманістичних" утопій співіснують із режимом терору та брутальним нищенням індивідуальності; матеріалізм співживє з містиком, "поступові" соціалістичні теорії годяться з вражаючою соціальною нерівністю, а гасла "нової людини" - з огидним у своїй заскоружлості міщанством! Але що найважніше, це те, що прибраний у форми Советського Союзу большевизм - це вияв об-новленої московської великодержавности, якій він намагається повернути здоману вже історією імперську потенцію. Власне цією тенденцією большевизму пояснюється його імперіялістична політика у відношенні до поневолених народів ССРСР, яку він приховує брехливо-спекулятивними формулами ленінської "національної" теорії. Сьогодні вже не улягає сумнівам, що ця політика ідейно і психологічно виростає з імперських традицій та аспірацій царської Росії, і є її продовженням.

Зложена з багатьох національностей, стара Росія вже в початках свого імперіяльного розвитку стала перед питанням, як узгіднити мішаний склад держави з її імперіялістичними завданнями. Розрішити це питання мала асиміляція. Російська імперія стала на шлях ігнорації існування окремих національностей - покриваючи їх збірним і фальшивим поняттям "русской нації". На службі цій асиміляційній політиці були поставлені не тільки органи державного кермування, але й чисельні середники духових й культурних впливів / школа, література, церква, побут, і тд. / . В корені унеможливлено окремішній розвиток національних культур шляхом заборони поневоленим Росією народам уживати рідну мову, організувати власне шкільництво, видавництва, пресу, плекати мистецтво, і тд. Особливо безоглядно ця політика переводилася у відношенні до українців і білорусинів, яких інспірована царським режимом московська "наука" трактувала за "дві ветві єдиного руссакаго

народа"/треття "ветка" - московська.../Послідовною і передуманою системою заходів, викорчовувано у поневолених народів/українців, білорусинів, поляків, фінів, кавказців, татар, і тд./національну свідомість, заступаючи її почуттям приналежності до панівної московської національності; почуттям - базованим на спеціально виховуваному культурі ренегатства. Та mimo всіх зусиль упродовж століть, ця асиміляційна політика не дала Москві бажаних наслідків.

Причиною цього була занадто яскрава різноплеменна структура російської імперії. В імперіялістичному розгні, царська Росія включила в свої кордони величезні й при тому суцільні чужонаціональні території/Україну, Польщу, Білорусь, Фінляндію, Кавказ, і тд./з багатомільйонним населенням. Ці окуповані московою народи вже перед тим мали свою багату історію, власні держави, й культуру, що своїм рівнем далеко перевищували культуру московську. Як свідчить історичний досвід - цей тип гетерогенної/мішаної/держави найбільше небезпечний для нації окупанта. Бо й при найбільших утисках, такі поневолені народи заховують у своїх глибинах самобутні первні, які живить історія, зріла/хоч і знівечувана окупантами/культура, традиції, побут, ітд. Компактно заселяючи власну етнографічну землю, ці мільйонові маси продовжують відчувати її "голос"... Незбагнений міт чи дух рідної землі продовжує премовляти до них - зберігаючи, часто в неловимих формах, їх органічні національні первні, що знову в усій своїй силі виявляють ся назверх тоді, коли окупаційна система занепадає з тих чи інших причин розкладу. В цих явищах виявляється ірраціональна природа нації й закон її органічності. Діяння цього закону дошкульно зазнала на собі й стара російська імперія. Досить було їй зазнати революційного потрясення в 1917 р., як поневолені нею народи одразу виявили свої відсередні гони. За кілька місяців революційного розкладу Росії повстали Українська, Польська, Білоруська, Фінляндська, Кавказькі і інші республіки, що зача-

ли збройну боротьбу з надломленим московським імперіалізмом.

Перед подібним, як і стара російська імперія, завданням розв'язки національного питання - станув і большевизм, опанувавши владу. І вже спочатку було ясно, що він, будучи органічним породженням московської духовости та її імперського "месіянства", логічно й неминуче піде шляхами старого асиміляторства поневолених народів. Але в процесі своєї тактичної еволюції, т. з. національна політика ленінізму прибрала дещо в ідмінні/від царської Росії/зовнішні форми. Цю відмінність обумовляли наступні причини.

Першою з них була та, що большевизм, базуючи свій світогляд на історичному й діалектичному матеріалізмі - спочатку взагалі недоцінював націю, як явище спіритуальне й органічне. Духовість і світ ідей були для нього тільки функціями, чи "надбудовою" матерії/матеріальних форм кожного історичного етапу/. Беручися за кардинальну перебудову всіх форм суспільного існування - большевизм не сумнівався, що вона закономірно потягне за собою й процеси дегенерації націй, які - повільно втрачаючи свій /неповторний на ділі!/ зміст, взаємно нівелюючися і втрачаючи стимули для окремішнього існування - остаточно витворять новий тип інтернаціонального суспільства.

Виходячи з цієї хибної ідеологічної й теоретичної передпосилки, большевидам спочатку розцінював процеси національного відродження, що після революції вибухли серед поневолених народів ССРСР, тільки як перехідову стадію, чи фазу, що остаточно уложиться в його програмові схеми історичного розвитку, і навіть допоможе їх скоршій реалізації. Звідси одне з пояснень, чому большевизм - ідеологічно й програмово ворожий лібералізові - формально прийняв саме лібералістичні засади в своїй первісній національній політиці. Кажемо - одне з пояснень, бо цей "лібералізм" обумовлявся і іншими причинами.

Ми вже згадували, що большевизм, як духове

Й навіть як соціально-політичне явище, був породженням московської стихії; її психологічним продуктом.... Свій внутрішній нерозривний зв'язок з московщиною та її історією, еліта большевизму завжди глибоко відчувала при всій своїй теоритичній вірності ідеологічно-програмовим схемам марксизму. Це відчуття спричинувало її внутрішню роздвоєність. Інтелектуально/розумово/ вона була марксистською; своїм же первородним інстинктом/душею/ - московською. Ця парадоксальна суперечність у всій своїй силі виявилася й у т.зв. лєнінській національній політиці. Розумово толєруючи національний розвиток народів ССРСР і навіть теоретично визнаючи, що він "вповні" укладається в марксіські "закономірності" - ця політика водночас старалася його гамувати, інстинктом свого московського первородства відчуваючи, скільки небезпек ховає в собі для московського державного месіянства!

Треба признати, що інстинкт большевицької еліти був прозорливішим від її розумових схем! Він уже тоді правильно відчував ті наслідки, до яких остаточно зможе привести процес еманципації національностей ССРСР. Але одразу застосувати старі по формі методи асиміляції, советська влада не могла з багатьох міркувань.

Після розвалу російської імперії, процес відродження поневолених націй переходив зо стихійною, прискороною силою. Заперечити й зліквідувати його прямими репресіями большевизм не мав можливості, бо самий ще переходив критичну стадію боротьби за владу та не посідав для цього вистарчальних сил. Автім, баянсуючи між вказаними суперечностями теорії і практики, між надуманими програмовими схемами і московським великодержавним інстинктом - він самий ще не здавав собі справи, яку конкретну позицію треба йому зайняти в національному питанні. Виявом цих хитань і була лєнінська національна й політика.

В пляні теоретичному - вона намагалася узгіднити національні рухи з концепцією марксизму і ніби їх толєрувала, декляруючи ліберальні засади самоозначення/включно аж до "відділення".../; в пляні ж практичному - не хотіла

допустити до розриву цих рухів із московською імперською системою, і тому їх поборювала. Сприятливу для большевизму розв'язку національних проблем мала дати славнозвісна "національна форма й соціалістична змістом" політика... Звідси вийшли "українізації", "білоруськізації", та інші тактичні маневри совітської влади, при допомозі яких вона сподівалася "одомашнити" національні рухи, зробити їх регіональними та розрядити їхній, небезпечний для Москви, динамізм. З усіх цих плянів нічого корисного для большевизму не вийшло! Він і тут опинився в сліпому куті. Сподіючися зробити з поневолених націй знаряддя для свого експериментаторства він - цього не хотючи - самий творив для них відборонні позиції.

Сталінізм зрозумів безнадійність цієї політики. Після довгих і складних "хірургічних" операцій над теоріями большевизму, він кінець кінцем продекларував культ "общаво атечества" і завернув у випробований досвідом століть формат старого московського асиміляторства. Але було вже залізною! Засів, зроблений відродженням і боротьбою поневолених народів, дав сильні й буйні порости, яких не вирвуть уже жадні репресії. Момент для цього червона Москва прогаяла!

В боротьбі з поневоленими націями ССРСР, яка з кожним роком прибирає все гостріших форм сталінізм послуговується подвійною методою: терором і насильним накиненням цим націям впливів московської культури. При всій штучності свого історичного розвитку, в значній мірі "крадена" /в ній перехрещуються чисельні чужі впливи/ і творена відірвано від власного народнього тла - ця культура проте відбила в собі московську психологічну стихію, зо всіма згаданими рисами її нездорової екзальтованості, неупорядкованості, й деструктивізму. Всі ці елементи позначилися на синтезі московської культури. Звідси виходить її тяга до "космічності" /або, як каже відомий московський філософ Бердяєв - "апокаліптична настроєвість і віра в своє особливе "месіянське" покликання. Якраз завдяки цій тенденції, як також і грандіозній імперській системі, в якій вона розвива-

лася - московська культура, при всій своїй штучності й унутрішній неорганічності, все ж зуміла перетворити себе в експанзивний і агресивний фактор.

Всі творці московської культури відчували й розуміли її основну ідею, як ідею месіянську. На цій базі сходилися всі течії московської культурної думки, що при своїх ідеологічних розходженнях однаково сприймали ідею Москви, як месіянське післанництво "Третього Риму". В історичному процесі, ця ідея глибоко просякла не тільки свідомість, але й інстинкт носіїв московської культури. Клясичне сформулювання ідеологічної концепції московського культурного месіянства дав Достоевський такими словами: "Істина одна! А значить тільки один із народів може мати справжнього Бога, хоч би інші народи мали своїх особливих богів. Всякий народ мусить вірити, коли хоче довго жити, що в ньому і тільки в ньому зосереджується місія зрятування світу; що він живе для того, щоб стояти на чолі інших народів і втягати їх до себе воєдино.... Призначення московської людини безспірно всеєвропейське й усесвітнє"....

Безпереривне наростання цієї месіянської тенденції з особливою силою виявилось в московській літературі й відбивається на цілому її розвитку аж до сучасности. Духове наставлення - "Москва - Третій Рим" - просякає творчість Пушкіна, Аксакова, Тютчева, Данілевського, Достоевського та багатьох інших. Аксаков сформулював його таким твердженням: "московська історія має значення всесвітньої сповіді. Вона може читатися як життє святих/!/"... навіть ув останній передреволюційній добі, коли вже виразно відчувалося наближення кризи московської культури, і її позначав упадочний декаданс, навіть і тоді формула Достоевського стимулювала творчість московських письменників. Символіст Андрей Бєлий, який полонив у ті часи вже соціально розложеною й духово надломану московську суспільність, голосив ув екстазі:

- "Росія, Росія, Росія,

- месія грядучого дня!..."

Дореволюційна генерація московських письменників, вже опинившись в буревію революції, не перестарала жити старю ідейною спадщиною. Серед спричиненої революцією катастрофи старого укладу московської культури, відомий поет А. Блок усе ж знаходив натхнення на вірші, в яких яскравовідзеркалювалася класична нота месіанізму. Блок відчував, що за назерхньою ломкою старих форм, внутрішня суть московської духовости та її цілеспрямованість залишаться і у большевизмі. І він не помилюся!

Політика — це в значній мірі функція духового укладу даного народу та його культури. Московська цілеспрямованість культурного процесу визначила також напрямні розвитку історіософії й суспільної думки Москви, що в політичному пляні оформилася в імперіялістичний фактор. месіансько-імперіялістична риса спільна для всіх філософських і політичних напрямків московського суспільства в усіх часах — "славянофілів" і народників, бакунівців і толстовців, демократів і консерватів, лібералів і монархістів, марксистів і "євразійців". Вона незмінно виявляється в концепціях Достоевського й Герцена, Чаадаєва й Мількова, Леніна, Бердяєва й Керенського... Згаданий Чаадаєв повчав: "Росія занадто велика й могутня, щоб провадити тільки національну політику. Її завдання у світі — це політика роду людського"... Історик Ключевський/дарма, що "пеступовий" ліберал/твердив: "Росія — це велика колиска, де безнастанно вовтузиться й кричить світове майбутнє"...

Вам можуть сказати: але ж усе це вже в минущині! Роді ж думати, щоб тепер, коли історія розторонила стару імперську систему Москви й викинула її культуру на роздоріжжя кризи — отже, щоб ще й тепер її колишня спрямованість була актуальною й можливою! Та досить познайомитися з духовим і політичним наставленням московської еміграції, щоб переконатися, що воно залишається тим самим, як певне незмінне психопатологічне чи маніякальне явище. Беремо з видань представників московської еміграції

кілька сентенцій, які свідчать, що вона продовжує жити старою духовою спадщиною. Ось вони:

- "Час Росії настане!.. Історія перед кінцем своїм не може не стати всесвітньою, точніше - всеземною... Центром землі між Заходом і Сходом буде Росія..." -

- "В світі сучасності стає все яснішим нерозривний зв'язок месіянського процесу з Росією..." -

- "В підсвідомості московського народу лежить незломана віра в його месіянське покликання" ..

- "Зміст месіянства закладений у расі, що позначила себе "словом"/слов'яни/а в народній мові означає себе несенням хреста/від "крестіянства", що в московській мові означає - селянство. наша примітка./" -

- "Філософи й мислителі вловлюють світлий образ московського месіянського покликання... Поети й мистці відчують його серцем, перетворюють його у фарби й звуки; нарід же наш здійснює повсякденний подвиг праці й віри... І недалекий час, коли справжнє обличчя московського народу засяє світлі в усій своїй побідній і неповторній красі..." -

- "місією москви буде втягнути в себе сім'я будучності, пронести його крізь війну всіх проти всіх, і дати початок новому дневі людськості..."

Подібного роду сентенцій можна навести сотки й тисячі зо сторінок московських книжок і журналів на еміграції. І як колись, так і тепер, ця месіянстична тенденція в політичній проєкції конкретизується в імперіялістичні настрої. Ось кілька характерних цитат:

- "Наша правда - це частина тої загальної для всіх істини, що заложена у великій і многогранній московській ідеї..." -

- "Грядучий день буде днем союзу народів/!/ держави московської... Цей союз матиме притягальну силу для всіх/!/ - для України, Естонії, Литви, Латвії, і тд. Підставою цієї держави буде спільна для всіх історична ідея. Це ідея месіянська, ідея вселюдська, ідея перетворення божої правди на землі. Окремі національні струмки - московський, український, грузинський, і тд.

в своїй сукупності створять океан спільної російської культури..." -

Це маячіння і його хворобливі претенсійні візії характеризують наставлення цілої московської еміграції і усіх її керівників - Бурцева й Керенського, Струве, "великих князів" Романових і Мілюкова - дарма, що виходять вони часто з цілком різних ідеологічних концепцій і політичних програм. Згадані настрої московської еміграції є тільки функцією тих національно-духових і політичних процесів, що їх переходить тепер московський більшовизм ув ССРСР

З наростанням ворожих до більшовизму настроїв у Європі - московська еміграція зачала доводити закордонній opinio, що більшовизм і советський уряд не мають нічого спільного з будучою "національною Росією", яка - у відмінності до ССРСР - стане "відставою європейського миру й порядку"... Це нещирі заяви, і в них уже навчилася орієнтуватися значна частина європейської opinio, яка через найбільш далеких совіх представників обґрунтовує погляд, що більшовизм і Росія/без огляду на її внутрішні режими/ - це тотожне явище, з однаковими прикметами деструктивизму, хаосу й хворобливих імперіялістичних тенденцій. І це глибока правда! московська еміграція - це однаковий по суті з більшовизмом духовий продукт із однаковими національними аспіраціями - хоч і розходиться з ним у соціальних питаннях. І ще зовсім недавно в московських еміграційних виданнях різних політичних напрямків можна було читати такі симптоматичні заяви:

"Зараз у советській Росії творяться нові сили; революція, всупереч самій собі, націоналізується... В випадку війни треба захищати Росію. Невже ж емігранти в таку хвилину опиняться в таборі ворогів і зрадників батьківщини?! Ні - всі москалі підуть обороняти Росію!"...

Текст цей наводимо з відозви московських "націоналістів - максималістів"... Або ось ще одна характерна формула того ж порядку:

- "Треба здати собі справу, що ніякої третьої революції в Росії бути не може й не повинно

бути.... Бо такою є вже реально існуюча советська революція, що стихійно-підсвідомо виправляє процес російського національно-політичного розвитку. І не боротися треба з нею, а все далі її націоналізувати, національно поглиблювати, використовувати її людей для національних і нада національних /досягнень/. Всі еміграційні московські течії змагають до одної цілі - до перетворення в життя Російської Історичної Ідеї. Солідарні вони й у тому, що ця ідея повинна проєктуватися на сучасну советську дійсність. Що торкається шляхів до цього, то це тільки ряд варіантів програмово-тактичного характеру...."

І треба признати: московська еміграція справді "має очі, щоб бачити і вуха, щоб чути" національну еволюцію советського режиму. Ідеологія і політика сталінізму ввійшла в гостро підкреслену фазу московського націоналізму. В "інтернаціональній" Москві - "родіна" офіційно проголошена священною, а московський народ "провідним народом пролетарської революції".... Навколо цієї символіки, советська влада творить культ обожування й галасливої національної гордості. Генезис цієї еволюції большевизму був по перше його згаданий нерозривний зв'язок з московським духовістю та її месіянстичною ідеєю, а по друге - внутрішні й зовнішні обставини, серед яких він опинився і які обумовлені банкрутством його первісної програмової концепції. Національна й великодержавна еволюція большевизму - це органічне явище, а роль советської влади в цій еволюції була спочатку скорше пасивною в тому розумінні, що вона під напором московської національної стихії не могла не відкрити шляхів, які штучно здержували її в початковий період большевицької революції. А відкривши ці шляхи - большевизм самий вріс у цю стихію, знайшовши в цьому властиво одиноке для себе оправдання в opinіi московських мас. Є неоспоримим фактом, що коли сталінізм сьогодні ще тримається на поверхні, то насамперед завдяки своїй ролі "собирателя русских земель" і реалізатора старих ідей московського імперіалізму. А водночас ця його роль ще більше поси-

лює до нього ненависть серед поневолених народів СРСР.

Національна еволюція більшевизму нерозривно зв'язана з сучасним духово-культурним процесом Московщини. В своїй революційній і доктринерській гарячці більшевизм зпочатку одним махом росторошив стару московську культуру. Дуначарським і Бухарінінм було доручено будувати нову — узгіднену зо схемами марксизму... Кільканадцять років школа марксизму намагалася вихолощувати душі народів СРСР — спроцудити і нівелювати їх пресою своєї "діалектики". З цього нічого не вийшло. Історія знає світогляди, що органічно несумісні з життям, з його духом і красою. Більшевизм саме й є одним з цих світоглядів, для яких органічній початок життя є засадничо ворожим; він не зносить його як нічна мара співу півня на світанку... В безплідних борсаннях, майже щороку міняючи свої "установки" — "пролетарська" культура остаточно опинилася у сліпому куті. Треба було шукати з нього виходу, бо засіяний більшевизмом цвіт духової примітивізації й культурного варварства розростався так буйно, що зачав лякати вже саму советську владу, прибираючи масштаби, незаних навіть у півдикій Московщині. Положення режиму ускладнялося й тим, що поруч із упадком московської культури серед поневолених націй СРСР відбувалися якраз протилежні процеси культурного ренесансу. Більшевизм справді намагався й їх затруїти своїми впливами, але без успіхів. Вимушені в тій початковій порі на советській владі уступки, дали можливість національним рухам чимало скористати з нецевних позицій війни. Прибираючи примусову "соціалістичну" форму назовні вони на ділі виконували її національним змістом, себто корили якраз протилежне намірам і плянам ленінської національної політики: в цей період бачимо серед поневолених націй у СРСР розвиток літератури, мистецтва та інших галузей культури, який посилював протимосковські тенденції, що їх відомий український поет Двильовий символізував гаслом: "Геть від Москви — орієнтація на психологічну Європу...."

Сталінізм зрозумів загрозове для нього значення цих національних культурних процесів, що розвивалися на тлі пореволюційного занепаду "провідної" московської культури; і обрушився на них цілою силою свого апарату й терору. Особливо великі жертви віднесла в цій боротьбі за свою культуру - Україна.

Але йдучи війною на національні культури, сталінізм здавав собі справу, що самим терором не заступить прогалини - витвореної революцією в культурній ділянці. Самого ГПУ для задоволення культурних потреб народів ССРСР було ще замало! І так після довгої "самокритичної" метушні та гістеричних спорів у керівних советських колах - прийшло до відвороту большевизму й на "культурному" фронті. Як усякий відворот, так і цей був спрямований виразно взад, дарма, що советські "культурники" намагалися маскувати цей факт безпомічною теоретичною балаканиною..

Первісна революційна концепція "соціалістичної" культури збанкрутувала! В Москві було рішено вернути до "істоков" /джерел/ старої московської культури, яку перед цим большевизм виклинав, як органічно чужу й ворожу пролетарському суспільству.... "дворянські" письменники мистці й композитори дістали від Сталіна амнестії, і на їх творчості мусить тепер учитися "рабоче-крестіянська" Росія. Так зв. культурне будівництво в ССРСР ще характеризують різні шукання. Цей процес ще не можна вважати вповні закінченим. Але вже тепер можна в ньому цілком ясно бачити старі тенденції, що в пляні духовому оформлюються в клясичний московський месіанізм, а в політичному - в імперіалізм. Скажемо більше - при сталінізмі месіанізм московської культури стає ще більше "напористим" і агресивним, ніж це було в часах Достоевських. Це виразно виявляється в її новому посиленому наступі на поневолені народи ССРСР; в наступі, що для советської влади обумовляється політичною радією збереження російської імперії - спадкоємцем і оборонцем якої вона вже не вагається відкрито себе деклярувати....

Чи націоналізація большевизму означає, що він перестав бути фактором ідейного й соціаль-

но-політичного деструктивізму в інтернаціональному масштабі. думати так було би великою помилкою! ми вже бачили, що в історичній ретроспективі московський імперіялізм завжди шукав оперття на месіянстичних концепціях, які, міняючи форми, незмінно зберігали свій основний характер і цілеспрямованість. для сучасного московського імперіялізму цією месіянською концепцією став більшевизм, що переломив свої первісні теорії через призму московської духовности, психології та історії, традиції. і це тим більше посилюватиме його гоїти й "космічні" аспірації. На це твердження можна завважати, що в нього забракне для цього сил. Але ж більшевизм і не думав з кимось мірятися в лицарському двобою! Один закордонний генерал, у розмові з Леніном, саркастично спитав, якими арміями сподіється більшевизм здобути перемогу над світом. Ленін відповів з усмішкою: "вашими ж, генерале, вашими"... В цій відповіді - ціла концепція советської політики! її наслідки слідні з наступних цифер.

журнал "Л. Еспуар Франс" дав не так давно документальний нарис розкладової акції червоної Москви закордоном. виявляється, що за 20 років більшевики спричинили 10 воєн і 10 революцій. 10 воєн це: Фінляндія/1918/, Латвія/1918-19/, Естонія/1918-19/, Литва/1918/, Польща/1920/, Україна/1917-20/, Грузія/1921/, Китай/1925-31/, Еспанія/1936-39/, Фінляндія/1939-40/, 10 революцій це: Фінляндія/1918/, Німеччина/1918-19/, Баварія/1919/, мадярщина/1919/, Грузія/1921/, Мексика/1929/, Китай і Туркестан/1925-31/, Монголія/1934/, Еспанія/1934 і 1936/. За цей час більшевики викликали революційні зриви в 19 країнах Європи, в 10 країнах Азії, в 10 країнах Америки й в 2 країнах Африки. З 1917 р. Москва спровокувала в світі 97 більших заворушень... Багатомовні цифри!

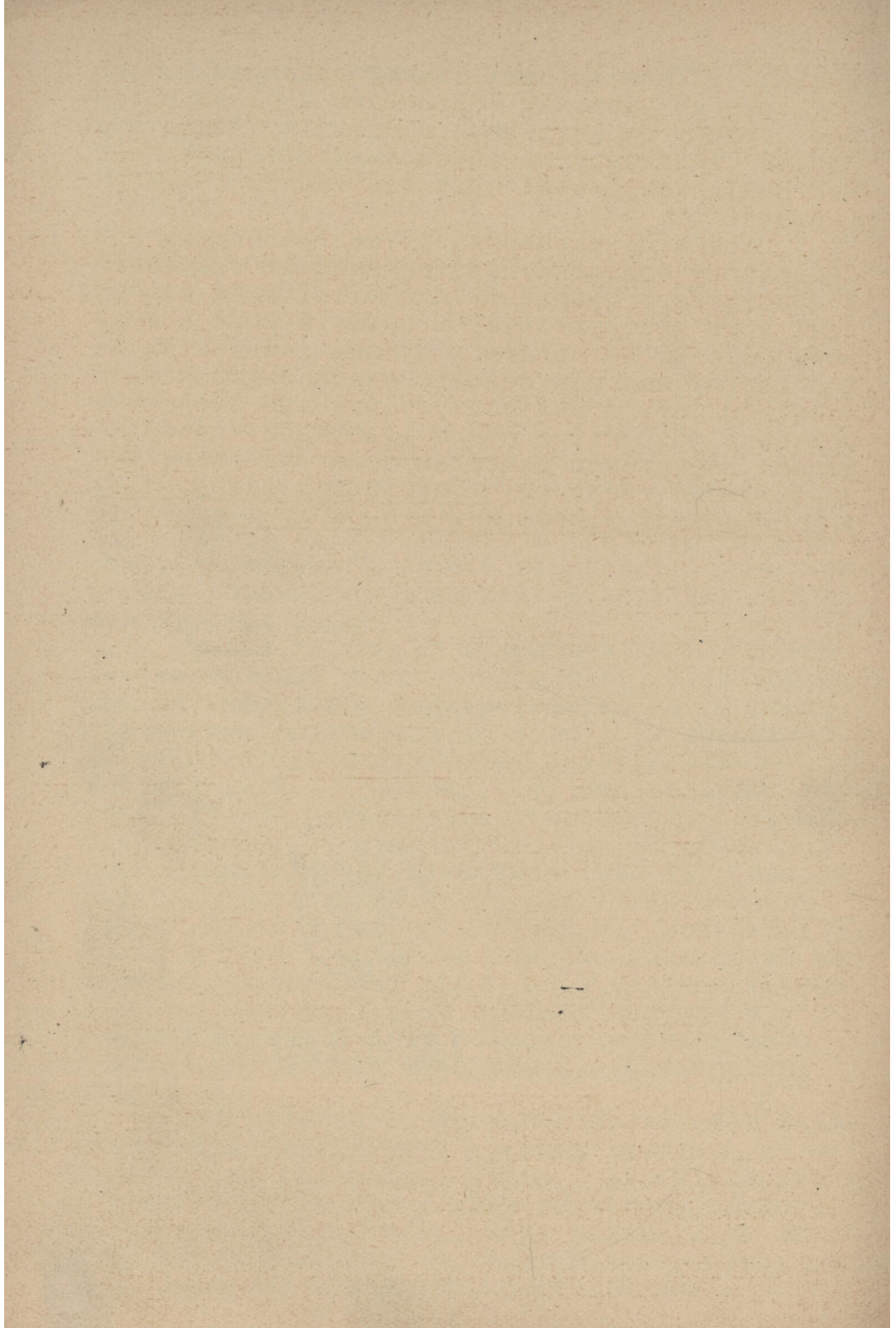
Свої руйнівницькі завдання більшевизм намагатиметься реалізувати різними методами. ми переконані, що на випадок війни в Європі, Москва до певного часу за всяку ціну уникатиме прямого удару з поважними зовнішніми силами. Вона намагатиметься нападати на слабших, використовуватиме чужі перемоги й поразки, підбурюватиме в усіх

країнах у свою користь темний людський мотлох, і тд. Все це робитиме большевизм з одною основною метою: у сприятливий момент кинути під прапорами сталінізму на знесилений і скривавлений Захід московські орди під гаслом: "дайш Європу"!

Віримо, що варварському, безграмотному московському большевизмові не зломати творчого й культурного Окциденту. Але ліквідація заподіяних його деструктивізмом нещастя може коштувати людству ще багатьох зусиль і крові! Чи не час Європі над цим поважно застановитися? Своєю послідовністю в політиці, старий Рим засвідчив колись у формулі, що стала клясичною: "цетерум цензео Картагінем делендам ессе". ми також не перестанемо твердити: "московський імперіялізм і московський большевизм мусять бути знищені!"

18. VI. 1941

Rd 15611

3186244662